Ji bo endamên Komîsyona Ziman, Perwerde, Çand û Hunerê ya Kongreya Neteweyî ya Kurdistanê (KNK).

Pêşniyar û projeyên ji bo xizmeta ziman, perwerde, çand û hunera Kurdî ji bo pêşvebirin, zindî hiştin û parastin, ez ê çend pêşniyar û projeyan pêşkêş bikim ku ez hêvî dikim ku bibin xizmet û çavkaniya projeyên pêşerojê yên biryardayî.

Derbarê ziman û perwerdeyê de:

1. Amadekirina bernameyên fêrbûna ziman ji bo perwerdehiya zimanê Kurdî û hemû zarava û devokên Kurdî, bi piştgiriya pisporiya di warê de, pisporî û saziyên zanistî, bi karanîna medyayên nivîskî, dîtbarî û dengî ji bo hemû qonaxên perwerde û rahênanê ji baxçeyê zarokan heta zanîngehê; avakirina navendên fêrbûnê bi karanîna teknolojiyên dîjîtal ên wekî fîlm, sepanên taybet, lîstik, ceribandinên cûrbecûr û înternetê di amadekariyên dersan û perwerdehiya rû bi rû de.

2. Yekkirina alfabeya Kurdî di alfabeyek yekane de (alfabeyek yekane biryareke hikûmetî an siyasî hewce dike). Tesnîskirina zaravayên zimanê Kurdî, danîna nexşeyek zimanê Kurdî li ser nexşeya Kurdistanê, û destnîşankirina herêmên ku zimanê Kurdî ji hêla dagirkeran ve hatiye asîmîlekirin û jêbirin, girtina tedbîrên pêwîst da ku gelê Kurd bi wan re hevnas bibe. Çêkirina fonekî taybet bi zimanê Kurdî. Sazkirina destûra ziman ji alfabeyê bigire heya rênivîsê.

Avakirina saziyeke çandê ya perwerdekirin û rahênanê ya mamoste û rahêneran bi rêbazên zanistî ji bo rêbaza perwerdehiya zimanê Kurdî. Teşwîqkirina malbatên Kurd ên li derveyî welêt ji bo piştgiriya parastina ziman û çanda Kurdî û şandina zarokên xwe bo dibistanên zimanê Kurdî.

3. Lidarxistina festîval û atolyeyên ziman, weşandina ferhengan û teşwîqkirina bêtir ji bo fêrbûnê. Vekirina navendên perwerdehiyê ji bo her temenî. Hilberandina kartonfîlm û stranên zarokan, çêkirina pêlîstokan, çapkirina pirtûk, katalog û wêneyan yên cur be cur.

4. Têkilî bi rêxistinên navneteweyî re danîn ji sûdwergirtin ji ezmûn û rêbazên wan ên perwerdehiyê û bidestxistina hevkariya Neteweyên Yekbûyî û welatên din. Şandina mamosteyên ziman û karmendên perwerdehiyê li derveyî welêt ji bo beşdarbûna di forumên fêrbûnê de da ku ezmûnê bi dest bixin û fêr bibin.

Derbarê çand û hunerê de

Ji bo pêşxistin û pêşvebirina çand û hunera Kurdî li hundir û derveyî welêt, amadekirina plan û projeyan bi şiyan, pisporî û taybetmendî xebat li ser bê kirin. Di vir de hewldan û piştgiriya takekesî ji hikûmet û saziyên têkildarî çand û hunerê hewce ye:

1. Vekirina akademî, zanîngeh û navendên perwerdeyê ji bo perwerde û çalakiyan û peyda kirina derfetan ji bo perwerdekirina pisporên çandî û hunerî. Di qonaxên cûda yên perwerde û fêrbûnê de, ji bo fêrbûn û bilind ragirtina nasnameya neteweyî ya Kurd di her du biwaran de giringî were dayîn.

2- Ji bo proje û çalakiyên pisporên çandî û hunerî, piştgiriya madî û manewî ji hêla hikûmet, hêzên siyasî û navendên çandî yên herêmî û navneteweyî ve were peyda kirin, beşdarî û vekirina qursên fêrbûnê bi mebesta li hundir û derveyî welêt bêtir perwerde bibin.

3. Giringîdayîna navendên çandî û hunerî:

Avakirina cihên wekî sînema û şano, festîval, galeriyan, kafeyên çandî, pirtûkxaneyan, navendên perwerdeyê, dibistan û zanîngehên çand û hunerê, û girîngî dayîna bikaranîna amûrên medyayê yên cûrbecûr di dema organîzekirina çalakiyan de.

Ji bo parastina mîrateya çandî, ji bo nifşên pêşerojê û cîhana derve arşîveke neteweyî lazim e.

Ez pêşniyarek ji bo Arşîva Neteweya Kurdistanê pêşkêş dikim:

Projeya pêşniyarê

Erka neteweyî ya hemû Kurdistaniyan:

1. Avakirina navendeke neteweyî ji bo arşîvkirina berhevokeke belgeyên dîrokî, di nav de belgeyên çapkirî, nivîskî, fîlm, deng û wêne. Wisa pêwist dike dike ku ev navenda arşîvê li derveyî welêt zê zêdetir were parastin, ji ber ku dagirker dê her rêbazê bikar bînin da ku wê hilweşînin, nemaze heke ew li Kurdistanê be.

2. Hişyarkirina nûnerên welatên ku Kurdistana Mezin berî û piştî Peymana Lozanê parçe kirine, bêyî ku bi gel û welatiyên Kurdistanê re bişêwirin. Hemû karesat û wêraniyên ku di demên berê, niha û pêşerojê de bi serê gel û axa Kurdistanê de werin, encama vê parçekirinê ne, ku ew planker û pêkanîner bûn. Ev yek bûye sedema asîmîlasyon û tahrîfkirina ziman û windabûna dîrok û çanda Kurdistanê.

3. Vexwendina partî û muxalefetên welatên ku Kurdistan parçe kirine, da ku wan ji dîroka têkoşîna Kurdan a li dijî wêraniya ku wan li ser Kurdistanê aniye agahdar bikin.

4. Çêkirina lînkekî û têkiliyan bi zanîngeh û navendên akademîk re, bi taybetî yên bi beşên Îranolojiyê an Rojhilatnasiyê re, ji bo meşandina lêkolînên akademîk li ser belgeyan û weşandina wan wekî lêkolîn.

5. Avakirina têkiliyan bi dezgehên medyayê û rojnamenivîsên çalak û navdar ên Ewropî re ji bo ku binpêkirin, wêranî û bextreşiya ku bi serê Kurdan de bi berdewamî hatine û tên bi vê rêye re werin weşandin, ev jî dibe belgeyek.

6. Weşandina kronolojiya şer û êşên ku ji aliyê dagirkeran ve li ser gelê Kurd hatine kirin wekî belgeyek ji bo Neteweyên Yekbûyî, balyoz û hikûmetên welatên mezin, rêxistinên mafên mirovan, Dadgeha Navneteweyî ya Edaletê ya li Lahayê, arşîvxane û medyaya navneteweyî.

7. Avakirina komîteyek û desteyek parêzeran da ku li dijî hemî şer, binpêkirin, wêrankirina zimanî û çandî û jenosîda ku li dijî gelê Kurd hatiye kirin, dozê li Dadgeha Navneteweyî ya Edaletê vekin.

8. Bi delîl, belge û şahidan, destnîşankirina kesên ku xiyanet li netewe û doza Kurd kirine, çi Kurd bin çi ne-Kurd bin, protestokirina wan û nîşandana rûyên wan ên rastîn da ku dîrok wan tomar bike.

9. Hewldan ji bo çêkirina peywendiyan bi navendên akademîk ên li welatên Ewropî re, bi taybetî bi wan zanîngehên ku beşên Kurdî hene, hewldana alîkariyê were dayîn ku ev beşên Kurdî pêşve biçin.

10. Gelek zanîngehan beşên Îranî hene. Hewl were dayîn ku di wan zanîngehênbeşên zimanê Kurdî jî vebin, çi bi vekirina qursên ziman an jî bi vekirina navendên Kurdolojîyê, ji ber ku beşên Erebî, Farisî û Tirkî lêkolînê hene, tenê yên Kurdî nîne.

Yûsif Ehmed Mentik

14.08. 2025

Almanya